

నాచెల్ల వెంకటాచార్యుగారు, బి. ఏ.

(అంగ్లకవి 'విజయం కావ్యం' ననుసరించి)

ప్రమాద సహకార పల్ల వాంతరములందు
నిలిచి దినమెల్ల శ్రావ్యమా లలితగీత
ములను గొంతెత్తిపాడి కోకిల యొకండు
సందెసమయాన నాకలిం జెందె మిగుల.

ప్రతిదినముఁ దిను చూత ప్రవాళచయము
మొగముమొత్తిరుచిన కాపూట కెదో
క్రొత్త యాహార మరయంగఁ గోర్కె వుట్టి
చుట్టుప్రక్కల కిటు నటుఁ జూచె బికము.

అలముకొనుచున్న చీకట్ల యంతరమున
మినుకుమినుకున దూరాన మెఱయు నొక్క
మినుగురుం బుచ్చ గనిపింప మ్రొంగు నూహ
నెగిరి పరభృత మద్దానియెడుట వ్రాలె.

అదియుఁ గోకిలయత్నంబు నరసి పలికె
నరన గంభీర మృదులభావణము లొప్ప
“గాయకశిఖామణీ! నీదు గాన మన్న
నెంత చెవి గోసికొందునో యెఱుంగ వీవు.

నీదుగానంబు నెంతగా నేయ మెచ్చి
సంతసించుకొ నా దేహకాంతిఁ జూచి
నగము సంతోష మీ వొందఁజాలు నెడల
వన్నుఁ గబళింప నెంచియుండవు గదోయి.

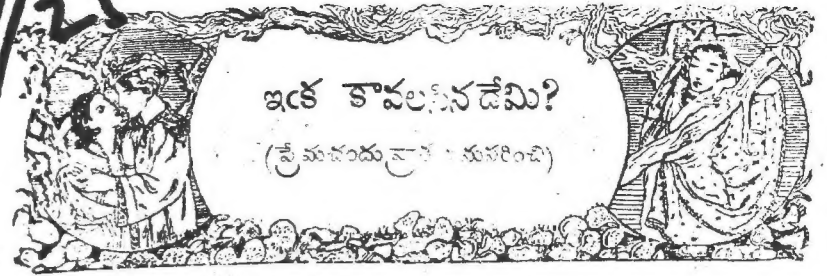
సహజ మాధుర్యపంచమస్వరము నీకు
సైజ లావణ్యధీతుల్ నాకు నొసఁగి
యంధకారంబు నలరింపు డనుచు మనల
కానలిచ్చిన యీశ్వరం డతఁ జొరకండె.

క్రొత్త పర్వంబు నీపాట, నేత్రపర్వ
మన్మదీయ తనద్యుతు లట్టి మనము
వైరభావంబు దప్పులఁ బాఱఁదోలి
సఖులమై యుంట నకలేశు నమ్మతంబు”

ఈ యపన్యాసమును నాలకించి పికము
మనసు మాటుచుకొని వేగ వెనుకకేగి
మొగముమొత్తిన మామిడిచిగురుల తిని
యధికమైనట్టి తుదాద్ధ నణచుకొనియె.

7/25

ఇక కావలసినదేమి?

(ప్రేమచందు వ్రాసిన ననుసరించి)

మాదపాటి హనుమంతరావు గారు

గోపాలరావుచకు ఆదాయము తక్కువగాను,
వ్యయము హెచ్చుగాను ఉండుట సంభవించెను.
చిన్నిమూగుని ఎత్తుకొని యాడించుటకొరకు ప్రత్యేక
ముగా కొకపనికై నుండుట కష్టముగా గానిపించుచుం
డెను. అయినను, బాలుని యారోగ్యముయొక్క అవసర
ములు కొంతవరకును, సరివారిలో మర్యాదగా నుండవల
యునను లెలంపులు కొంతవరకును, పనికితై తీరమును
ధరింప గోపాలరావును నిర్బంధించుచుండెను. పిల్లవానికి
భవిష్యత్తో ఎంతోమచ్చిక; నిమగ్నమైనను దానివంపవ
లయుండదు. సకారణమువలన దానియక్కర మరంత
అనిగార్చుచున్నెను. పైకారణములుగాక మరియొకయంత
ముఖ్యత ఉండెను. మహాలక్ష్మి ఆయుఁజీయందు మూడు
మూర్త్యులనుండి పనిచేయుచుండెను. గోపాలరావు
యొక్క ఏకప్రభు నది కడుప్రేమతో పెంచుచు, ఆడిం
చుచుంటాకాక, గృహసంబంధమున ఇతరకార్యములను
గూడ క్రమతో నిర్వహించుచుండెను. ఇట్టిదానిని
అకారణముగ నొలగించుటకాని, తొలగించుట కేదని
కారణము కల్పించుటగాని గోపాలరావువంటి సర్వ
స్వము కలవానికి రుద్రముగ దోషమండెను. మొగ
మాట మాతని మానసమును సంపూర్ణముగ నాక్రమించి,
మహాలక్ష్మిని హిమ్మనునంతటి ధైర్యమునకు ఏమాత్రము
కా నొసగజాలలేదు.

మహాలక్ష్మియొక్క వర్తనమునుగరించి గోపాల
రావున కొంత మంచితభిప్రాయ ముండినను, రక్షింపు
మాత్రము ధైర్యతో నేగింపించునది కాదు. మహాలక్ష్మి
యొక్క గుల్లచేయుచున్నదని యామెతలంపు. బజారుకు
పోయి వస్తువులు తెచ్చుచుండునపుడు, రుక్మిణమ్మ తలు
చుచున్నా!! నిజమేనేమో !!!

ప్రవాటిన పొందుండి, కూర్చుంటున్నానని, సంపూర్ణ
కష్టమున్నను ఏవైన పదార్థములనుగాని అవతల నిష్క
లక్షణ దామకొనుచున్న దేహా యని తొలగించి చూ
చును. తెచ్చినసానగ్రలను పనిసాముల కోధిండును,
కర్మలిప్తములు సల్యును. “ఇంకేమి?” “ఏదైనా
ప్రసాద తెచ్చినావు?” “అంతప్రియమైనదా?” యనుప్రశ్న
ములన్న మహాలక్ష్మిపై గలియుచుండును. మహాలక్ష్మి
ఉత్తరములకు తరచుగా, మిగులవినయముతో, హా
ములలో ప్రత్యుత్తరముచెప్పును. కాని కొంతసేపైన
కొంతకొంతవరకు కలిగినట్లు కావచ్చునప్పుడు
మ, పనికితైయు కొంతయొకేమియుచు లా
చిది. బట్టుపెట్టుకొనును; ప్రమాదమందయ
సాక్ష్యము సుల్లేఖించును; ప్రతివాదము సల్యును; అన్య
వారమునందు ఎంతోకాలము గడచుచుండెను! ఇట్టిసాట
కము ప్రతిదినము ప్రదర్శింపబడుచుండెడిది. అయినను
నాటకము సంపూర్ణప్రమోదాంతముగా గాని, సంపూర్ణ
విషాదాంతముగా గాని యుండిక, మహాలక్ష్మియొక్క
మిథ్యాశ్రువులు కొన్ని నేలరాలుటతో సమప్తమగుచుం
డెను. అదియే మంగళహారతి! ఇన్నికష్టములు సహిం
చుచు పనికితై ఇంకను ఇంటియందే యుండుట గిక్కి
గిక్కి అనుమానములకు దోహదము కల్పించుచుండెను.
“కేవలము అబ్బాయిమీది అపేక్షవలన నీని యిట్లునడలక
జుట్టకొని యున్నదని నేను నమ్మును, తనకాదముకొరకే
నిలిచియున్నది!” అని యామె యనుకొనును. మహాలక్ష్మి
వంటి కొద్దికులపునునిషియందు ఉదారమును లలితమును
నగు ప్రేమభావముండుట యసాధ్యమని రుక్మిణమ్మ
యూహ!! నిజమేనేమో !!!

9

ఒక నాడు దైత్యులను మహాలక్ష్మి బహుశునితో
 పొంగిపోయి ఆలయముగా యింటికివచ్చింది. దానితో
 ఇద్దరు కూరగాయలమ్మలైన ఆనందాచారి, ఎందుకో
 తీవ్రముగా పోట్లాడుచుండిరి. వారి వాదనలయందు,
 వారియుద్దేశములను వివరించుచు, వారివర్తనను
 నిందాకోసము, వారికంటే నొకరు ప్రశంసించుకొను
 ఎక్కువలెములు, వారిపాక్షియము, వారి ప్రతిపాక్షియము,
 వారి పురస్కారములు, యుద్ధము విజయములుగా
 నుండెను. రెండుదావాన్ని లీంఠింది భర్తరాలింగ
 ను చేయుచుండెనని భావింపును! రెండు విష
 సాగరము లున్నవి సమీపము లగుచుండెననియైన
 తలంపును!! ఎట్టిప్రశంసనీయును వాగ్దేవము! ఎట్టి
 ప్రభావంతమున వక్రత్వము!! ఇవివల్ల ప్రతి
 ప్రతియు తనభావముల ప్రకటించుటయును నుత్సా
 హములనందెను. రెండవదానిమాట చెబితిననియున్నది.
 మొగలయనీక, ఆభాగనాథీర్యత, ఆయుషమాన పరం
 కౌత్త రాక్షసులతోని తర్కమును వినినచో, అనూ
 గ్రహము ప్రకృతిని మహావి యుండునా? ఆచిలుకగోరు
 తో మనుషుల యానందమున నిమగ్నములై యుం
 డుచున్నామని చిరపద్యమున వాదాలపునరుత్తరము
 నిదిగా గానవచ్చుచుండెను! ఇదంతయు ఎందునకువచ్చి
 నది? ఒక తెనెడ కూరగాయల గొనవచ్చినవాడొకడు రెం
 డవ యామెవద్ద వాని గొనినందునకు!

జనులు గుంపులు గుంపులుగా గూడియుండిరి.
 సిగ్గుపాలిన ఈశ్వరహారమును, ఇట్టిభావము వినువారిలో
 ఎందరో యాచులు, చదువుకొనినవారగుడ నుండిరి!
 ఎంత మంచినికోదము!!

మహాలక్ష్మి కూడ ఈవిశేషము ననుభవించుచుండె
 ను. అంతలో తొమ్మిదిగంటల ధ్వని వినినవైనను. దాని
 మనము నావరించిన సమ్యాహవాత్రు ప్రభావము వదలి
 పోయెను! గబగబయ్యగతి ఇల్లుచేరెను!

దాదిరాకచూచి, రుక్మిణమ్మముఖము పెంచుకొని
 యనెను "ఏమే, బహుశా చారి దస్మితివా?"

మహాలక్ష్మి అపరాధము నొప్పుకొను ముఖమున
 గలతో, చూపుల నేల వాల్చి ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

"కొరసానిగారు, నా కెరుకయున్న పనిమనిషియొకతె
 నాలవినయలతోను వారిలో కనుపడినది. నన్నాడు
 బాబో కొంచెము ఆలస్యమైనది"

కొరసానికోదము మరింత హెచ్చెను. "కొరగారికి
 కచ్చేరికి (అక్షిపాతు) పువ్వవేయవలెననిగా, ఈ సమ
 యములో నివృత్తి విహారము సల్పుచుంటివా?" యనెను.
 సమయమునుగ్రహించి, దాని నూరుమాట పల్కి, అర్ప
 యిని చంక వెట్టికొనియె.

రుక్మి: (మొగమెర్ర కేళిని విడిచింపుతో) "అర్ప
 యిని చంకంకి, కొరసానిగారు! మీరు నవనిశే
 నుండే పగలకు రెండి!!"

యజమానురాలి ఈయాజ్ఞను నెరవేర్చుట దాది
 కవనముగా దోచలేదు. ఆమెకోదమును జల్లగొట్టుటకు
 ఆమెయాజ్ఞను నిరాకరించుటయే ఉత్తమముననుసరింప
 మనితోచెను. అర్పయిని అట్లే చంకనుంచుకొని ద్వార
 మునైపు నడచుచుండెను. రుక్మిణమ్మ తొందరగాబోయి,
 పిల్లవానిని దాది చంకనుండి లాగిని యనెను "నీసంగ
 నాచితనము చాలకాలమునుండి చూచుచున్నానులే.
 నాకీచమత్కారములు చూపవలసినపనిలేదు. ను రెనరి
 వైన చూపు కొల్లలు! కొల్లలు!!"

మహాలక్ష్మి అర్పయిని ప్రాణసమానముగా ప్రే
 మించుచుండెను. రుక్మిణమ్మకు ఈసంగతి తెలియననియే
 దానితలంపు. రుక్మిణమ్మకు, తనను బంధించుచుండిన ఏక
 పాళయు ఏదైననున్నచో అది అర్పయియే అని యను
 కొనెడిది. కఠినవాక్కుల ఈబంధమును సడలించుట
 కుండెను. తనను నాకీనుండి తొలగింతురని అని ఎప్పు
 డును అనుకొని యుండలేదు. కాని యిప్పుడు అర్ప
 యిని బలవంతముగా చంకనుండి లాగకొనినవిధము దానికి
 సహనము తొలగిపోయెను. "అమ్మగారూ, నావలన అంత
 గొప్ప తప్పిదమేదియు జరుగలేదు. మహాలక్ష్మి పాపు
 గంట ఆలస్యమై యుండవచ్చును. దీని కింత ఆగ్రహపడు
 చున్నారు! ఇంకొకయిల్లుచూచుకోవేయని స్పష్టముగా
 చెప్పగూడదు! పుట్టించినవాడు పిడికెడుమాడు పెట్టెగా!
 మాలినాది దొరకని కరువుకాలము కాదుగదా! అమ్మా"
 అని ముఖము చిల్లించుకొనెను.

రుక్మి: "నీవు లేకపోతే మామూలము చనిపోగదా ఏమి?
 నీవు చనిపోయినా నీ పాపము నీవేదాని తిరుగు
 చున్నావు!"

నామ: "నీవు గా ఉండినా, అమ్మగారూ! దాదులు పని
 పుట్టు కాకలెవరునుండి కొడుకులేదు. నాతప్పు
 నీవుని కలిగిస్తుంది!!"

రుక్మి: "మానాంబు విద్వక్తులైనా, నీవు రావలసినదీయు
 తెచ్చుచూచుకో!"

నామ: "నాకు రావలసిన వైకముతో అర్పయికి మితా
 యి కొని పెట్టుండి."

ఇంతలో గోపాలరావు లోడికినచ్చి యడిగెను.
 "ఏమి పనిచారము?"

నామ: "అమ్మా! ఏమియునులేదు. కొరసానిగారు నేల
 విచ్చివారు. వెళ్తున్నాను."

ఉత్తరాక్షతో నున్న నాడు ఎట్టుమండ్రు తప్పిం
 మకాను నడచుచుండనో, మనగోపాలరావుకూడ అట్లే
 గృహముంబలిమను చిక్కులను తప్పించుకొనుచు, తొలగి
 తొలగి తిరుగుచుండువాడు. కనుక కొంచెము కోప
 వృద్ధితో ప్రశ్నించెను

"అలస ఏమిజరిగినది?"

రుక్మి: "ఏమియు జరుగలేదు. నాయుత్తమువచ్చినది. ఉం
 డులనుకొనలేదు; ఉండినన్నాను. ఎల్లకాలము ఉండు
 వాడనునీ కరారుచేసితివా?"

గోపా: "నుఖముగా మడిచి కూర్చుండితేక ఏవో యొక
 చిన్న తప్పి పెట్టుకొను చుండువు."

రుక్మి: "ఏమిచేయను? నాకీట్టి నెట్టయిస్తుంది. స్వభా
 వమే యట్టిది. మీకు మహాలక్ష్మి ఇష్టమొక కనుక
 పెంచు కట్టుకొనండి. ఇంటిలో దానియవసరము
 లేదు!"

ఇల్లువహింపునపుడు దాదికన్నులు బాష్పపూరి
 తియుచై యుండెను. అర్పయిని-కృష్ణమూర్తిని-ఒక
 పారి ఎత్తుకొని ముద్దుపెట్టుకొని మరెవలయునని హృద
 యను కొట్టుకొనుచుండెను. కాని ధైర్యముకలగలేదు.
 నిరాశ ప్రతిమను మానసముతో మహాలక్ష్మి వాకిలిదాటెను!

10

కృష్ణమూర్తి వాడి కంటకంటక ద్వారమునకు
 వచ్చెను. కాని మహాలక్ష్మి తలుపు బయటనుండిమాత్రము.
 అనాయకుడగు బాలకుని: "మాచీ, మాచీ" అని యేడ్చుచు
 క్రొవబడి పోలేలానుగాను. రుక్మిణమ్మ అదమాంబు
 నెను; బుట్టించెను; ఎత్తికొన యత్నించెను; మితాయి
 తెప్పించి తెచ్చెదనని ప్రయత్నించెను. బహుశు తీసికొని
 పోయి హిమాలయమున వాదానమొనర్చెను. ఈసర్వ
 తులలో నేదయు అక్కరకరాకపోగా, కోతివేరు
 బూచివేరుచెప్పి భయపెట్టెను. అన్నియు వ్యర్థము
 లయ్యెను. "తుమకు రుక్మిణమ్మకు కోపమువచ్చి, పిల్లవాని
 నేల చదికిలబడనే, గృహకృష్ణములవైపు మరలెను.
 కృష్ణమూర్తిముఖము, కెక్కులు ఎట్లుబారెను కనురెప్ప
 లువచ్చెను. ఏడ్చినిచ్చి అడ్డుకులిసి, పరుండి నిద్రపోయెను.

"కొంచెమునీవు ఏడ్చి వాడే యూనిండును"
 అని రుక్మిణమ్మయనుకొనెను. కాని అర్పయి నిద్రలేవ
 గానే మరల "మాచీ, "మాచీ" అని దాచివేరు తెప్పము
 ఏడ్చునాగును. నాయు:క్రమవేక గోపాలరావు కచ్చేరి
 నుండివచ్చి, బాలనిశ్చిరగాది, విచారపడి భార్యను కోప
 వృద్ధితో నవలొకించెను. పిల్లవానినెత్తుకొని యోదార్పు
 చుండెను. "మాచీ" తనకోదము మితాయి తెచ్చుటకై
 బహుశునకుబోయినదని నమ్మకము మదిలినతరువాత, కృష్ణ
 మూర్తి సమాధానపడి యూరకుండెను.

చీకటిపడగానే మాకేశువు మరల ఏడ్చునాగును
 "మాచీ, మితాయి తెచ్చిందా?" అని. రెండుమాడుదినము
 శ్రీప్రకారము గడచెను. "మాచీ" "మాచీ" అని. యేడ్చుట
 అల్లరిపెట్టుటతప్ప కృష్ణమూర్తికి వేరవలెదు. నిముస
 మైనను వానిచంక దాంతుండిన యానోరులేనికుక్క,
 గూటిలో కెల్లప్పుడు గూర్చుండి కుంబు, కంబువనక
 వానినెప్పుడు సంతోష పెట్టుచుండినట్టి, వానికి కడు
 ప్రేమాస్పదమైన యాదొంగవలెనీ చిలుక, ఇవియ
 న్నియు తమప్రాముఖ్యమును గోల్పోయెను. బాలుడు
 వీనినికన్నె తియిన మాడడు. తనమీద అపేక్షపడునది
 యు, ఎత్తుకొని క్రొవబడియు, జోకొట్టి నిద్రపుచ్చున
 దియు, పాటలుపాడి వచ్చించునదియు, నగునదీయగు
 దాదిసానమును వైపువల్లలో నొక్కటియు ఆక్రమింప

నేరదయ్యను. నిద్రలో బాంబుపెట్టినప్పుడు కలువలది
 “మాచీ, మాచీ”యని యరచును కుల్కాని దేవ్య
 మెట్టిపడును. ఒక్కొక్కప్పుడు క్షారమువద్దకి బోయి
 “మాచీ”ని బిడ్డలాగా పిలుచుచున్నది. తమ్మరి చేతు
 లతో బిడ్డలాగా చేయించుచును. వాచుచున్నది గిరిలో
 నివసించుచున్నది. గట్టిబట్టితో పోయినది.
 “మాచీ” యట్టిబట్టిచేయించుచు వానినిబిడ్డలాగా పిలుచుచున్నది. అది
 తేలి ముండుచున్నది. వాని తల్లినిచూచును! బోలెడు దివి
 దానియన్న బేమో యని వానియన్నది. నింపావ్వాము
 తెరచినదప్పుడు వివరాగానే “మాచీ” వచ్చినదేమో
 యున్నదని పర్యవేక్షించును. బంధించి యాకేరము
 కృపింపజేయును. నులావీపులవంటి చెట్టులు ఎండి
 రొయ్యెట్లు క్షాంతిపడవలెను. తల్లివండురువును వాని
 పండుహాసమునకై పరితేసిండుచుండినది. చక్కలినంతపెట్టి
 లలలలముగ నవ్వించినచో, ఆనవ్వు రియసమునకంటె
 బలవంతముగా పాలమీస వానికి క్రమతగ్గెను. పక్షక
 లైలుమునిన అంతకంటెను. పండ్లగాని, బిడ్డలులు
 గాని వానికి రుచిగా నుండలేదు. “మాచీ” పెట్టుచుండి
 వ్వును వాడినపుడు మహాబుద్ధునిగా వానియం
 డెను. ముగ్గులు మాట గట్టుచున్న కంఠునవత్సరములు
 గాడిన కృష్ణమూర్తి—నవనలూడమండిన యాకేరిల
 పర మొక్క—వాడ బోయెను. నుండి పెట్టికొన
 నే ఆనందము గొల్పుచుండిన బాలుకు నేను కల్పముల
 గాడుగా మారెను. రుక్మిణమ్మ బాలుని ఈశ్వరిమాచీ
 లోన చింతించుచు తనతెలివితగ్గినతనమును నిం
 చుచుకొనుచుండెను. తనపనియేమో యాచుకొనుచు
 నానభానా (చావిడి)లో కూరుచుండి—నీకాంతవాన
 భావముగల—గోపాలరావు కష్టము అబ్బాయిని
 కనుండి దింపజాలక పోయెను. ప్రతిదినము వానిని
 శరమునకై తీసికొనిపోవుచుండెను. నవదినము కొత్త
 త్ర పాల్వలు పెట్టించుచుండెను. కాని యామొక్క
 డిపోవుచునేయుండెను. దాది యామొక్కకు సూర్య
 ంతి. అట్టికై సర్దికసాధనమును గొలుపొయి మొక్క
 నవనలూడగలదు? మహాలక్ష్మి ఇంటినుండిపోయిన
 డన నాడే నరియొక పనికిత్రునుండిరి. కాని కృష్ణ
 త్ర దానిని (చియ్యము)ను జూచినట్లుమాచీ, దగ్గరకు
 వెనుదిరిగెను!

బాబూ ప్రపంచమున “మాచీ” కలువవలెనున,
 కృష్ణమూర్తి, మోచక ప్రపంచమున—మాచీలోకము
 న—తెరచుగా దానిని జూచుచుండును. అట్లుచేసి తిరు
 నుండెను. అతె బ్రాహ్మపుత్ర అకారము : అతె ముగ్గుల
 టలు. అనే మహాకవియలగపాటలు; అనే తిమ్మని మి
 యాలు : అతె ప్రతిదివములు!! బంటరిగా నున్నాడె
 “మాచీ”తో సంభాషించుచుండును. “మాచీ, మాచీ
 వాచిక్క ఎట్లా అవుతుందో,” “మాచీ, ఆవువారిపించు
 తా” “మాచీ, గుర్రము ఎక్కడతా” మున్నగువాక్య
 ములు పల్కుచుండెను. తెల్లవారగానే నెంపాతీసికొని
 దాచియుండిన గడ్డిలోనికొనియ, “మాచీ, నుంచినప్పుడాన్న
 అను! పాలగ్గానుండికొనిపొయి గడ్డిలోపెట్టి “మాచీ,
 పాలుతాన” అని పల్కును!! మంచమువిడచి కండుపెట్టి
 దానిపైన దుప్పట్లెక్కి, “మాచీ, నిద్రపాతున్న—” అని
 వచించును!! రుక్మిణమ్మ అన్నము తినుచుండినపుడు పక్ష
 ములు తీసికొనిపొయి దానిగడ్డిలోపెట్టి “మాచీ అన్నము
 తింటుంది” అని చెప్పును!!! “మాచీ” ఇక కనుపప
 దని బాలునకుదోకెను. దాదిస్వరణమాత్రమువానికి సం
 తోషదాయకమైయుండెను. శిశువునందివ్వుడు బాల్క
 మునకు సహజముగ గూడాగొండితనము, పాటలుపోయి,
 ఆశానమును సాధ్యమైన, నిరాశయనవి యాక్రమిం
 చెను. కంఠువారము కట్టి గడ్డిచెను. అది వర్ష కాలము.
 జిరిలో జ్వరములు, వర్షపక్షిసెములు ఉండెను. కృష్ణ
 మూర్తి బుతువు కూర్చును సహింపజాలడయ్యె. రుక్మి
 ణమ్మ శిశువువిషయమై ఎంతో బాగ్రత్ర పుచ్చుకొను
 చునే, యుండెను. క్షానలకుడతా తొడుగుచుండెను.
 నీటిదగ్గరకు పోనీయను. ఉత్తకాల్లాతో నొక్క యడు
 వైన పెట్టినీయరు! అయిననేమి? జలుబుచేయనే చేసె
 ను. జ్వరము, దిగు పక్షియు రానేవచ్చెను.!!

౪

ప్రార్థితులూ. శిశువు మంచముపైన కన్నులు
 మాసి పరుండెను. రుక్మిణమ్మ మంచమువిడచి గూర్చుండి
 బాలునియొడలి కేదోతైలము రాయుచుండెను. గోపాల
 రావు చింతాప్రదర్శకులగు మామగ్గుల నమాచునిపై
 బరపుచు ప్రక్కన చుట్టిలబడియుండెను. అత డీనకును

భార్యతో నీవిషయమును మాట్లాడుట చాలవకును మాను
 కొనెను. రుక్మిణమ్మపైన నతనికి ఆహ్వానము కలుగ
 నట్లును. కొనుకునకువచ్చినవ్యాధికి మూలకారణము బల్లి
 య—చూతునీత్యయించి, నేరముచూపెననే మా
 డెను. గోపాలరావుపట్టి కామె—తెలిగినరాలు; అల్ప
 అల్పపక్షిలకి; కోమలభావభావ్య!!
 రుక్మిణమ్మ “ఇవార్ల పెద్దదాన్నగారిని తీసికొని
 న్నా? ఆయనపైద్యమువలన మునుగట్టెక్కల
 నేమా?”
 గోపా: (అకాశము—నావరించియున్న చల్లనిమేఘముల
 ప్రభువాది) “పెద్దదాన్నగారిని కా ధివ్యంతరించు
 నను ఉపయోగములేదు.”
 రుక్మి: “అట్లైతే, ఇక ప్రపంచములో ఈవ్యాధికి మందే
 లేమా?”
 గోపా: “ఒకమేఘండు; కాని అదిదొరకనరాదు.”
 రుక్మి: “మాచీవ్వుడు ఆశ్రమలేవ్వు మరొకమాటయే లేదు.
 మహాలక్ష్మి సంజీవిదెచ్చునా? అచ్చుతభాండముతీసి
 కొని వచ్చునా?”
 గోపా: “ఆది నీమనస్సునకు విషభాంబు యగుగాక,
 అబ్బాయి విషయమున నది అమృతభాండమే!”
 రుక్మి: “ఈశ్వరుని చిత్తమునందు—ఈశ్వర వ్యవహారము
 నందు మహాలక్ష్మికి అంత ప్రవేశమున్నదేమా!—
 నేనెరుగను.”
 గోపా: “ముగని పక్షమున—ఇంకను తెలిసికొనని పక్ష
 మున—యుందు ఏదైనపు! కడుపున చిచ్చుపెట్టుకొం
 దువు!!”
 రుక్మి: “ఫీ డొరకొండి, ఇటువంటి అశభము నోట రానీ
 యవలదు. ‘శుభము పలుకరా—అంటే ఏమో’
 యన్నట్లు—అవలెడికి పోండి.”
 గోపా: “నేమపోతాను. కాని ఈవిషయమున నింద నీపై
 ననే యుండునని నమ్ము. కృష్ణుడి: ఆరోగ్యమును
 మరల కాంచవలయునని నీకృష్ణమున్న పక్షమున—
 మహాలక్ష్మివద్దకు పో. దానిని బ్రతిమాలుకో; వేడుకో
 నీకొడుకు ప్రాణములు దానిచేతిలోనే యున్నవి!

రుక్మిణమ్మ: ప్రత్యక్షమై మియ్యలేదు. కన్ను
 బుమ్రము చొన్నచులో జవాబుచెప్పెను.
 గోపా: “ఏమనెను—దానిని కావడిచునా?”
 రుక్మి: “మీరండు—రాదు! నేనే పోయితిను.”
 గోపా: “అంతమాత్రమును చేయు; నాకు నీమీసనిమ్మ
 కములేదు. నిరంధుడే ఏదైన రాగూడనిమాట న
 చెప్పరయిల అకాశములకు సిద్ధముగా నుండినను రాక
 వచ్చనేమా?”
 రుక్మిణమ్మ కామె తిరగిపోవునను ప్రత్యక్షమైరము
 గా నొకతీవ్రవృత్తి కర్తవై ప్రసరింపజేసి యనెను
 “నిజమే. అబ్బాయి కష్టపడినందునను. నాకేమైన బిచా
 రమున్నది. కనుకనా—స్వీకృత మింతోననలేదు కాని
 నాకేమోమోసారలు తోచినవి. దానియిల్లు బాడనాకు
 తెలిసియుండిన రెండు నేకన్నీయెగా దినములక్రిందనే
 దాని పితమాతీతీసికొనవచ్చియుండును. నామీస కోప
 ముండినను, దానికి అబ్బాయి అంతే ప్రాణము. ఈదిన
 ముపోయినట్లెదను. దానిచేతులకాదు—కాళ్ళపట్టు
 కొనెదను. పుత్రభక్తిచూపెట్టుచుని యేడ్చెదను! ఏమిచేసి
 యైనను దాని బిలుచుకొని వచ్చెదను!”
 ఈమాటలు పలుకునపుడు రుక్మిణమ్మ కంఠముగల్గ
 దికమయ్యెను. ఎంతోకృష్ణమున శబ్దములు పెదవులనుండి
 నడతెను. గోపాలరావు భార్యదీనావస్థను సహనభూ
 తితో జూచి యనెను “నీవుపోవుట బాగుండదు. నేనే
 పోయినట్లెదను.”
 ౫
 మహాలక్ష్మి కామె, ఈప్రపంచమున ఏకాకి.
 ఒకప్పుడు దానికుటుంబము నులాచిచ్చెలువలె నవనలూడు
 చుండెను. కాని కాలక్రమమున శిశుబుతువు ఆకుల
 రాల్చిపై చెను. ప్రక్షాళనపాతాహతి చెట్టును నాశనము
 చేసెను. ఇప్పుడానే తోత్సనకరమున చెట్టునకు స్వారక
 చిహ్నము ఈమిలిచిపోయె—ఈమహాలక్ష్మి—మాత్రమే.
 కృష్ణమూర్తి నాశించు మద్యగము దొరకననాటి
 నుండియు, ఎండిపోయిన తుడికొవ్వుకు ప్రాణమువచ్చెను.
 ఇది చిన్నచిన్న క్రొత్తకామల విదేశెను. నిస్సారమైన
 జీవితమున నొకంత క్రొత్తకామము కలెనను! కటికివికటి

మందు అపరాధమున దానికన్న తిరుగుమందిన చాలు సారికి సన్నని దీపకాంతి సాదరాశాపన! రాలవల్లలూ బడి కొట్టుకొనుమందిన వాని ప్రాణము లిప్పుడు పుష్ప గోరితున చారామయన సంధించుచున్నా!! దానికీని ము ఇప్పుడు నిర్లక్షముకాక చాళిముగా ముట్టెనుమందెను!!!

కృష్ణుని అపాయితు ముట్టలు, మనోహరములగు వానికెట్లు, మహాలక్ష్మి హృదయమున వశమచేసికొనినా. కాని మనస్సులోని ప్రేమను దాదాయించుకొనును. రెల్లకి తెలిసిన ఆమె యువాయువనమోయలి మహాలక్ష్మిభయము. చాటగా మిశ్రముతెచ్చి బాయికిరెట్టి యానందించును. కృష్ణుడు మృష్టికలకుంధ తాయయి లను రక్షరేకులను తెచ్చికట్టును. ఇరులువాడగా వాని కేతినునట్లువున పెట్టును. 'అబ్బాయి ఏమియు తిననే తిన' నని యందరకు చాలును. వేమేల! మహాలక్ష్మిది స్వస్థమైన మాతృప్రేమ! దానిలో అత్యానందముతప్ప స్వార్థము లేకమైననులేదు!!

గోపాలరావుగారి యిల్లుచున్ననాడు నాలుక కలయందొక్కమారు అన్నిదీపము లారిపోయినప్పుడుండుగతి మహాలక్ష్మి మనస్సున నుబ్బించెను. కన్నుల యెరులు అదియే ప్రదర్శనము; అదియే ఆట! చెవులలో అనే పాటలు!!

అనాడు దాని కేమియు తోచలేదు. రాత్రి ఎట్లాగడిపెను. ఉదయమున ఇల్లాడుకొనుమందిగా, మిశ్రాయా అమ్ముచానికేక వివచనము. బంటునే నీవురు కట్టు పడవైచి హల్వాకొనబోయెను. "నేను హల్వా కొనికొనిపెట్టవలెను? నామొడిలోగుట్టండి ముద్దులుగులును ముట్టలు నేడెవ్వరాడుదురు? హల్వా తిన కప్పుడు కృష్ణునికన్నులందును, పెంపులందును, శరీరము ముక్కు ప్రతియవయమునందును ప్రకటమగుచుండు అందరసము ఈనాడు నా కెక్కడినుండిలింపును" అను భావములు తలంపునకురాగా మహాలక్ష్మి హృదయము ప్రయలుకాళిచ్చెను! అట్టికొనితో "అబ్బాయిని చూచినతాము" అనుకొని యది చిత్త విభ్రాంతితో నిల్లు నువలెను. సగముమారుమహాయి కరలినచ్చెను.

కృష్ణుని ఒక తిమసమైనను మహాలక్ష్మి హృదయమున ముట్టించుచుండలేదు. నిద్రలో దానికి చాలు కేక్కుమందినా! ఇవచ్చి యదాపులేదును. అట్లా చూచి ముద్దులెచ్చుచు, కృష్ణుడు కర్రర్రర్రము కట్టి పావుమన్నులతో పక్కినవస్తువును. ఇరుగుగుండు కారిండ్లమహాయి వాని చిటికెట్లులు వచ్చించుచుండును. ఆబాలునిపైకి కేకు మహాలక్ష్మి హృదయస్థలమునందు ఆక్రమించియుండెను. రుక్మిణమ్మమహిమ నిరాదరము కరింధిర వ్యాధియునకు అచ్చుల నిక స్థలమేద!

మహాలక్ష్మి ప్రతిదినము, "కృష్ణుని ఈర్ష్య చూచెను" "ఈర్ష్య చూచినచెప్పెను" అని సంకల్పించుకొనుచుండెను. ప్రతిదినము బహుదనబోయి ఏమో ఆటపడుపులతో, మిశ్రాయయో కొని తెచ్చుచుండెను. కాని సగముమారుమహాయి మరదినమ్మచుండును. కొన్ని కేకల చాలును అనుగులుకొని తిరుగును. "ఏమిమెగము పెట్టుకొనిపోయెను?" అని యొకరూ రమకొనును. "కృష్ణుడు అసలు ఇప్పుడు సుత్తుకట్టువా? పట్టుపోడో ఏమి చేయుచును? పిలవాలి ఆపేక్ష సమ్యకమేమి? క్రొత్త దాదాకలవాటై చుండునమ్మను. ఇట్టిభావములు గొలుసులై దాని కార్కశక్తి నైచుచుండెను!

ఈప్రకారము మారుమారులు గడచెను. రుక్మప్రయాణము చేయుచున్న బాలసారిహృదయమువలె మహాలక్ష్మి మన కృష్ణుడును నిరతానూపడియుండును. ఇంటిలోని ముచ్చలెక్కడివికట్టినే పడియుండును! అన్నమువిడగా, బుద్ధిహాదగాని ఆంకియుండును! ఆ దినములలో ఇరుగుపొరుగువారు కొందరు కాకిబోవు యత్నమునం దుండెరి. పంజరమునుండి బయటబడిన పక్షి ఏదైన నొకమహిళ నాశ్రయము జువకుకొనునట్లు, మహాలక్ష్మి మానసము విభ్రాంతికి అటునిటు పరువులుపెట్టుచుండెను. అట్టిసమయములో కాకిమూత్రమాట దాని మనస్సునకు వచ్చెను. ప్రమాదయత్నములు చేసికొనెను.

హైదరాబాదు రైలుస్టేషనునందు యాత్రకులనే కులు గుంపులుగుంపులుగా గూడియుండిరి. కొందరు రైలు దెబ్బలలో గూర్చుండియుండిరి. కొందరు తనవారి కెలవులందికొనుచుండిరి. ఎటుచూచినను సందడిగానుండెను. పరమాత్మము మోగెనుటకై యాత్రకు బోవుచున్నవారిని

ఈ సమయమున గూడ ప్రపంచము పట్టణమునకే యుండెను! "నదికోత వైసరవారా! దేవులలోపల కన్నావలం దండించుకొనినా" అని మహాలక్ష్మి కన్నులందుండినట్లును, "నీకులెక్కడికి పైకి ముక్కును? దాదావేయక మరదెచ్చి చూచు" యని రుక్మిణులకు బోధించు అచ్చులును, "అప్పు కేచ్చి వాస్తవికత కలక కంఠమహాయలకై కేళ్ళు" మట్టి కేళ్ళుకొనలకొని పిచ్చులకు కేళ్ళు కేళ్ళును, "మమలు సమయమునకు అందునియెడల నీవు స్వయముగా హాయికానలెను"ని ఖంకితముగా సమాధులకు కేళ్ళు యజమానులును ఎందరో యుండిరి! కొందరు మాత్రము భ్రాతృదినమ్మలను, కేల జనమలను ద్రోశమండిన వానిను కాననమ్మచుండిరి.

ఈ మహాలక్ష్మి యొక దెబ్బలలో గూర్చుండి యున్నామందుండెను! "ఈ దెబ్బలనుట్టులను ఈ సమయమున గూడ ప్రపంచవ్యాపారము మరల పెట్టక పోయెనే. ఇప్పుడు కృష్ణుడు రైలు నుండెను, ఎంత ఏడ్చునో ఎంతగలకెట్టునో! నా యొకటినుండి అసలు దిగిపోయిండును. కాకినుండి కేచ్చినతనవార హాయి చూచిపోయెను: రైలు ఇంకా ఎందుకు సాగును? ఉడక పోనిపోని ప్రాణముపోవునట్లున్నా కే!"

అంతలో గోపాలరావు రైలికిలు చేతబట్టుకొని 'స్థూలభారముచైన ఎవరినో వెదకుమండిట్లు కాన్పించెను. అతని ముఖము వెలచెల పోవుచుండెను: ఆయనకు చూడగానే మహాలక్ష్మి బండిలోనుండి కల యానలెను తెచ్చెను. గోపాలరావు అది కనుపడగానే మయనకనాని ప్రశ్నించెను: "ఏమిమహాలక్ష్మి! నీవుహడమాత్రబోవుచున్నావా?"

మహా:— "అవునండి, అయ్యో, ఇక్కడ చేయదినపని యేమున్నది? జీవనము లేదు. ఈ పాడుకరీరము ఎన్నడు పడినావునో. దేవుడు ముఖము చూపు ఆస్పారము ఉండవలెనుకదా! అయ్యో, అబ్బాయి గారు హసన్నారా?"

గోపా:— "నీవు యాత్రకు పోవుచునే యున్నావు. అబ్బాయి సంకతి విచారింపి మూత్రము ఏమిచేయగలవు?—వాని క్షేమమునకై కాకి విశ్వనాథుని ప్రార్థించుచుండుము."

మహాలక్ష్మి గుండెలుకొట్టుకొనిపోయెను. "అయ్యో, అబ్బాయిగారి కిరము బాగులేదా?" అని యడిగెను.

గోపా:— "నేను నాయుల్లువలెన నాటినుండి అబ్బాయి ఆరోగ్యము కలిగినది. మనువారముల నకకు "మామి, మామి" అని రాత్రిం కిరములు నిన్ను స్మరించుచు, మారాను కెట్టినాడు. ఇప్పుడు వారము దినములైనది. స్వయము దివ్య కిరము నిరంజనము లేదు. మందు నామలలన ఈయోగము కనుపడ లేదు. నిన్ను చూడ ఆరోగ్యము మరుదునేమో యనుకొని, బ్రతిమాలి తిడికొని పోయామని మీ యింటికి వెళ్లి విచారింపితి. నీవు కాకియాత్రకు బోవుచున్న వారై తెలికెచ్చినాను. నిన్ను రమ్మనమను బుద్ధి యున్నది. కాని నీ విషయములో మేము చూసిన ఆవరణ ఏ మంత పాగుగా నుండినది? నిన్ను పిలుచుటకు దైవము తోడుల లేదు. అంతేకాక కాకి పోనివాండ్లను పంపుట పుణ్యముగాని పోవుదానిని ఆపుట మెచ్చనిన పని కాదుకదా. ఆయువు మిగిలి యున్నయెడల బ్రతుకగలకు!!"

మహాలక్ష్మి కన్నులు చీకట్లు గ్రమ్మెను. ఎరుటనున్న వక్షులు నీటిపొద తేలియాడుచున్నట్లుండెను. విచిత్రమం భయభ్రాంతి తోపసాగెను. "ఈశ్వరా! కాకి విశ్వనాథా! నా కృష్ణుని ప్రాణము కాపాడుము! తుమ్మలల నరు నా ప్రాణములు నీ కర్పించుచున్నాను!!" అను ప్రార్థనావచనములు అప్రయత్నముగా మహాలక్ష్మికిం చెడచెను. కన్నుల బాష్పములు గారసాగెను. కింకము చెడెను. "నేనెంత కతిమరాలను. సాపము కృష్ణుని ఏడ్చినప్పి వ్యాధిగ్రస్తుడయ్యెనేమో. నేను చూచియొ రాకపోయితిని. రుక్మిణమ్మ దుస్స్వభావము కలదనే యనుకొందము. నోటిపట్టుచుడే యనుకొందము. అయినను అబ్బాయి నాకేమి యపకారము చేసెను. తెల్లి యపరాధమునకు నేను కొడుకును—అమాయకుడను శిశువును—క్షించితిని! రానుచంద్రప్రభో! నా తప్ప మన్నింపుము!! అపరాధిని, మహాపాపిని!!" మను భావములు మెదడునందు పరువిడసాగెను. "అట్లా! అబ్బాయికి నాపొద ఇంత యశేక్షయన్న సంకతి నే నెరుగకపోయితిని! తెలిసి యుండిన పక్షునకు, రుక్మిణమ్మ తిట్టినను — మెడబట్టి

యంతినుండి పండ్లపండ్లు తక్కువగా పనియంగును.
పాపము, పట్టికీతియం దున్నచోకదా" యని కలపాది
నయంబితియన న్ననతో పోయి :

“అయ్యో, పాపం నా పువ్వులకు కలుగుతుంది?”

గోపా:—“పాలిమర యిదిగవచ్చానా? కంటే పా
మలమంటే కన్నులే కెక్కాయి.”

సహా:—అయ్యో, నాయనా! ఓరీ మీద, ఏ నానాను
 పోతాము దింపు, నాయనా, రాంచినాడవు. ఇక
 నాకు కాశీ గయలు తోడవు. త్వరగాదింపు (నానా
 రావుతో) అయ్యనానా, జుట్టుకుకి ఉన్న వేసె
 నాని కుదిరినంతి. నాకాకు వడపడునుచి!"

మహాలక్ష్మి జ్యోతిర్లింగంలో గూర్పుం దేవు డాకి
లో బండ్లు అడ్డముగా నిలిపియుంచెను. జ్యోతిర్లింగము
మండుముగా నవవసాగెను. ప్రయాణీకులు కొందరు
గుంపులు గుంపులుగా మృగముల మాగియుండిరి. మహా
లక్ష్మి కీడుటంకుములు కోపము, విరుగుట తెప్పించు
చుండెను. సుద్రమునకు కెల్లెలు వెచ్చిచిన్ సభకెనించి
యుండెడిదేవతా. గోపాలరావుగారి యింటి సందు సమీ
పించెను : “ దేవుడా దేవుడుగా నుంచుము ” అను
మాటలు మాటిమాటికి నోట వెడలుచుండెను !

బండి సందులోనికి ప్రవేశించగానే ఏదో రోదన
ధ్వని వివచ్యమైంది. గుండ్రమైన పసులసాగెను. తల తిరుగు

అయితే నాకు, నా ముద్రమునుండి మనోహరమైన అక్షరాలు వస్తాయి. జూలైలోనుండి క్రింది రుసుం దలిచెను. ఆ తర్వాత ప్రజాసభికి బోధించిన యొక ప్రసంగం ఇది వెంటనే ప్రాముఖ్యత పొందుటచేసెను!

ఇట్లు ప్రశంసించి, మహాలక్ష్మి కయమున
వివాహము చేసెను. ఈతయు విశ్వముగా నుండెను.
వంటచాను కార్యములయిండెను. మహాలక్ష్మి కయ
మునో జాగి జాయెను. క్రొత్తగాని ఏ
విధము చేయదండెను. రుక్మిణి కయమున
నో జాగి నూర్చుండెట్లుకొని, తొలుపునకు
జించియు భుజు: నిరాక—ఈరెండును కలిపి
చూపునో—జుండెను.

మహాలక్ష్మి రుక్మిణమ్మ యొడినుండి వచ్చింది. కొని, ఏడు నింజియున్న కమ్మలతో వానను: "వాడు నా, కష్టమూర్తి, కమ్మలు తెరువు."

బాలుకు కన్నులు తెరిచి, చెండును నొసలుచు
నిశ్చబ్దముగా తన్నెత్తుచున్న మనిషి ముఖము నేమిదో
చూచుచుండెను. తరువాత వెంటనే దాని పేరును కాగి
లించుకొని యనెను: “మాచి చచ్చిందే! మాచి చచ్చిందే!!”

కృష్ణుని పచ్చబారినమోమున కాంతి వెచ్చెను.
ఆరిపోయిన దీపమునకు తైలము వొరికెను. ఇది కాదు
జీన రోమి?

ఆశాభంగము

దు వ్వా రి సాంబ మూర్తి గారు

పసిడిగిన్ని యంబోసిన ప్రణయమధువు

గాంచి యెంతో మురిసితినిగాని గ్రుక్క

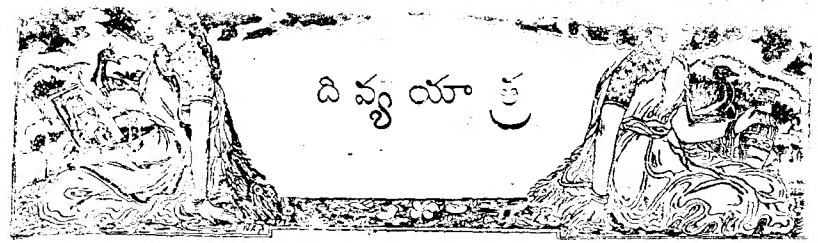
దైన త్రావంగలేనెతి అక్కటకట

అంత పెదవులకందియు నందఁరాని

నాదుచక్కనిమధుపాత్ర నాయెదుటనె

ಪೆರಿಕೆ ನೆಲಕು ಗಿರವಾಟು ಪೆಟ್ಟಿನಾರು

నాటి మొదలు హృదయమున నాటుకొని
చింతచే బ్రతుకొంతయు చివికిపోయె
తొడిమి తెగిపోవగా జారి పుడమిబడిన
పూవుచందమున నొలేక తీవలన్ని
విరుగగా నేలపడియున్న వీణవలెనొ
ఇంపుచెడి యొంటిగా చీకటింటిలోన
తిరుగులాడుచుంటిని ప్రభూ! దిక్కుమాలి.

పెనుమర్తి వెంకటరత్నము గారు.

చామరచామరగలవాడు. కమలములనెలె
నున్నను లేకపోయినను నందము
నొలకు నేత్రములు. హృదయమార్దవము
నేత్రచ్ఛాయలలో విహరించుచున్నది. ముఖ
వికాసమునం జింతామేళము లున్నను, భా
హృదయకటనమంత భాగుగయుండలేదని యన
వలెము.

‘ఇదేమి దేడుబుండు నేమో! ఏమిచిత్రము!
ఆనందధామమునఁ దిరుగు నీవయోవసంత
పేసల నీవిరాగితావృత్తియేమి? ఆహా! ఆనంద
బలో సౌందర్యదేవీవదనచ్ఛాయ లభ్యయన
ము చేయుచున్నవి.’

అని విజయపురిలోని మహావతమున గుస
గుసలు బయలుదేరినది. ఆమూలమున
గుంపులో నాకుమారుని గని ముగ్ధులైనవారు
తరుచు. వెన్నవంటి వారి హృదయస్పృశి
ద్రవ్యభూతమై, అసహజమైన యాచారవనా
తిశివేషమున నానందముతోఁగూడిన దుఃఖా
శుభ్రుల నెరిపెట్టినది.

సవనావనఁడగు నాయోగి తను నీక్షిం
చు నాకామినిబృంద ముగ్ధావలోకసములకుఁ
బరాబ్జులుండె, మాటాడక రాజవిధినుండి

ప్రకాశంకర్ అభీరము నడిచిపోవుచుండెను. అతని
ప్రియమైనవిభావీ సరహృదయము బాదుకుచును
నొక విహంగమక్షువు వచ్చుచుండెను. ఆక్షువును
మబ్బులుకాచి కన్నుకొనుచుండెను.

శిశిరము జన్మనాటనుండియు బొమ్మల
పెండ్లిపెట్టుచేసి వివోదించుట యపారమగు
నానందమూలకదము. అతైశవసాహిత్య
పట్టాభిషిక్తయైన శిశిర తన కాలమంతయు
నీరకముగ అటపాటలలో వినియోగించు
చుండెను.

కలవారి బిడ్డయగుటచే శిశిరకు చెలిమి కాంక్ష, చెలికత్తెలు అనేకులుండి, యాకాత్ర నాడుగొనుచు తమ యానందరసమున కుత్సత్తి సాన్మమైన శిశిరకుమార్తెకొండ నతిసాహస్యము తో మెలుగుచుండిరి.

కాలము గడచినది. శిశిరకు శైవలలిల
లోని వ్యాపారము లనుభవనీయములగుటకు
గాలపురుషుడు యోవనశంఖము నూచినా
డు. చెలిమిచేయవారైలురు పెద్దవారియి
యెవరితోన వారు గనుగొనిరి. కాని అందరి
లోన శిశిరకు నసంతృప్తిమీద ప్రేమ యుగాఫ

ము నపాపమును. శిశిరనువిడిచి వసంతుడు డుండలేడు! వసంతుని వీడి శిశిర యుండలేడు. బాల్యమునానే నాటుకొని వర్తిక్కులకు నానలు చిమ్మి యీతేగె పూచి ఫలవంతముగా కాలమానస్యమైనది.

వసంతుడు పేదయింటివాడు. పూట గడువని వివక్ష. కాని యతనిహృదయము శిరన్నదినలె వైర్యభాగధేయము.

3

శిశిర కిన్నెను పదుమూడవయేడు మన్న ధుండు సాగ జట్టిన యానకావనమూర్తి సౌదర్య నిభానమైనది. శిశిర ప్రతిదినము పూదోటలోని కే. తోటబుట్టువువోలె నొకచిలు మల్లెవన మెంచుచుండెను. ఆ మల్లె దినదిన ప్రవర్థమానమై, గుబురుకొని యున్నది. శిశిర ప్రతిసాయంత్రము మల్లి కామంటపమున నాసీనయై, చదువుకొనుచుండును. మలయవర్ష తమునుండి వీతమచు గాలికెరటము లామూర్తికి శైతల్యము ప్రసాదించి భావనమాధికి గొంపోవ్రను. శిశిర యీనాడ మల్లెపొదకడ శయనించియున్నది. దక్షిణమునుండి గంభ వాహుండామెను గుళలప్రశ్న చేసి మందగమ నుండైపోయెను. శిశిరకు నిద్దరవచ్చెను. జగ న్మండలమంతయు నాపెరుదృశ్యమైనది. ఆజగ త్తున నొకముహూర్తరమగు తేజఃఖండము దిగంతములకు బ్రాకి వెలుగుచుండెను. ఆతేజస్సున నొకయశ్యక్తమూర్తి యాపెరు బ్రత్యక్షమయ్యెను. ఆమూర్తి నిజాచి యాపె తన్నయతనొంది రైక ప్రసంతిలో మునిగెను. మరల నొకగాలితరంగ మల్లెపై సోకెను.

ప్రొద్దున్నావికృత హాసములతో నొకభయంకరస్వక్తి శిశిరకు గనబడెను. ఆతడు తన కృపాణముచూపి బెడరించుచుండెను. శిశిర నిలించెను. కనులు తెరచెను. మల్లెపొద నిలువన మాడిపోయెను. మెత్తినవపు దిగారములన్నియు ప్రళయవాదిధిలో బడెను. శిశిర యూర్చిలెను. భయము లేదని యెకయశ్యక్త హాసము విని యాపె తెప్పిట్లెడిది.

౪

వసంతుడు పేదవాడని, శిశిర మనోరథము హాస్యము గావించబడినది. వానిమాతీత్వము వైష్ణవ్య కృపాణముచే ఛేదించబడియెను. శిశిరవివాహము జరిగినది. ఎవరో బంధు గులలో నొకరిని గట్టిరి. కాని శిశిరహృదయములో 'భయములేదను నిష్కంఠము పెల్లి నారివాద్య మోషములలోఁగూడ మ్రోగుచుండెను. శిశిర కానందవాహినిలోని కెరటముల చల్లదనము గాన రాలేదు. పెల్లి వారంవరను పుష్టిగా తుష్టిగా భోజనములుచేసిరి. ఈదాంపత్యము చాలా బాగున్నదని విను తించిరి.

'శననముపగలేయం కౌముదీపేనుముక్తా జలనిధి మనురూపం జహ్నుకన్యావత్ప్రణా ఇతినమగణయోగప్రీతయ స్తప్రతిపారా'

అని కాళిదాసునిశ్లోకము చదువుకొనిరి. తమ దేహము తామెయిటుగని యీ పెండ్లి యుత్సవములో వసంతు డెక్కడకు పోయెనో యెవ రెఱుంగుదురు? ఎఱుంగవలయునన్న నవ సరమెవరికి?

అపాపమానము]

చ వ్య మా త్ర

గీ
శిశిరమును వానన్నమైనది. కమలములకు మాధవ్యాభిరూపమైనది. ఆ నిద్దపుడెక్కులు వాదించుచున్నది.

* * * * *
శిశిర మంచము పట్టిచది. దిన దినము కార్యమూపెయంగములతో చెలిమిఁజేయన చ్చుచుండెను. ముఖము పొందురమై వివర్ణమైనది. దేహమున రక్తచ్ఛాయ త్రైణ్యము భజించుచుండెను.

వ్యాధిముడిరి భయంకరమగు సన్నిపాతము క్రింద మారినది. వైద్యులు యావచ్చక్తిని పనియొగించి పోయవలసినమందులుపోసిరి. బంధుమిత్రులయొక్క ఆశలు చితికి చీలికలైపోయినవి. నేటి కునవదిరోజులు గడిచినవి. ఇక రెండురోజులలో వ్యాధి తిరుగుననిరి. భగవంతునిమీఁద నాధారమువేసిరి. నేడు జ్వరము తగ్గియుగానున్నది. శిశిర మంచమునుండి లేచి రేచిపోవనారంభించెను. —

'ఓ కరాళిమూర్తి! రమ్మ! భయములేదు! నీ కత్తి నాకిమ్మ! నేను కత్తితో నాట్యమాడెదను. కత్తిటిలో అమృతము చూపించెదను. నేడు విశ్వమాత పిలుచుచున్నది. అడుగో! వసంతుడు, మాధవుని మధురమూర్తి! చినిచు చేతులు చాచి పిలుచుచున్నాడు. పూల నవ్వులుగురించుచున్నాడు. మృత్యుదేవి నావసంతుని భయపెట్టుచున్నది. బలె! సెబాడు! మృత్యుదేవి పోపోవుచున్నది. ఓ మృత్యుదేవి! రమ్మ! ఆడుకొం

వమురమ్మ! వసంతా! రమ్మ! మృత్యుదేవీ! ఆడుకొందము. — అదిగో నామాత! విశ్వమాత! జగద్ధాత్రీ! పిలుచుచున్నది. వసంతా! రమ్మ! కత్తులరథముతో పోవుధమురమ్మ! — భయములేదు! నామల్లెవన మూర్చికవాడే! రా. ఇటురా. నిన్న మా మృత్యుమాతచే కట్టించెదను. అదిగో! ఆనందనోద్యానము వసంతుడు పిలుచు చున్నాడు. కోయిలలు వాచుచున్నవి. రా. పో. పో! అని నలలాపించినాడు.

౬

ద్వార దేశమున గీతము విన్నబడెను. శిశిర కాయానముపుట్టెను. జంబూ మారుతము తీవ్రముగ వీచెను. చెట్లు ఫెట్లు ఫెట్లుమని విరిగి పడుచుండెను. ఆకాశమున కాయచుట్టులు క్రమ్మి లోకమున చీకట్లు పేర్చెను. భిక్షువు గీతము పాడుచుండెను.

గీతి

"ప్రళయానిలబుల్లో బ్రాయంబు మ్రోగె
విలహన్నిలోనఁ దేనలు పొంగిపోయె
కాయ మబ్బలులోన కాంతి పుంజుములు
దిగవంతివీధిలో సొగసి పోయినవి
ఆనందలోకాన నదిగో వికంబు!
కాశ్యపప్రణయ సంపాద గీతులుపాడు"
శిశిర తటాలున లేచి వరుగు వరుగున వచ్చినది. భిక్షువు గీతముపాడుచు నేయుండెను. శిశిర భిక్షువు కడకువచ్చి బాహు వల్లరులు సాచినది. భిక్షువు కంఠమున గీతము మ్రోగుచు నేయున్నది. ప్రళయ జంబూ

నిలంబు కేళి సముద్రమున తుపాను పుట్టెను.
 ధ్వజము మునుపటి ఏకమగు దివ్య తేజము
 మిచ్చు ప్రకాశం. సముద్రము పాడినది.

విష్వయాత్రకపాదు కేవలస్వల్పం
 పాగరగిరములో ప్రాంతవేదము

దేహావస్థయగు సంచలము నుండి
 మొగిలిపోయి వనంబుని నాశ్రయించినది. ఇంక
 రిము సూన్య గీతుల బాహిరిల్లినది.

“తేనాలిపాక తేనాదాము
 ప్రాంతవేదముల వారలవేదము.

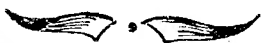
* తృప్తి గీతము

విష్వనాథ సత్యవారాయణ గారు

‘ఇది మహావర్ణముతువువై నీనిశానమాత్ర
 మయము భీకరమయ్యె నామనసు
 మీభయంకరూపమ్మునే వరించు
 నేయగాఢమ్ములోదిగినో! యిదేమి?’
 ‘నాదు దుఃఖగని నిశానలిననేత్రి
 కనుల నెంటు సొప్పుమ్ములు కార్పదొడగె
 నాకును భయమై గలిగెడు నామనస్సు
 మాత్రమేటికో చీకట్లు మలచుకొనెడు.’
 ‘గాఢతిమింపు దుష్పటికప్పుకొనియె
 చలికి బెడదననగ నిశాలతాంగి

ఆముసుగులోకి నన్నురమ్మనుచున్న
 చటకు పోవలెనని నాకు నాశ మొడు.
 ‘ఈతమశ్శీల శర్వరి యెల్లలోక
 మావరించెను వర్షము లంతకంత
 కధికమై యుప్పెనంబోలె నలముకొనియె
 ప్రళితమార్గంబులను పరివాహనమితి’
 ‘కడగియుటిమిన జీవలోకంబులెల్ల
 బధిరితంబొన్ పిడుగులుపడి జగంబు
 సమసిపోవునో యిట్టివర్షంబుకతన
 ప్రలయజలరాసి లోకంబుపై నెడుచున్.’

(సర్వకాల సుందరం)

చిత్తరేడ్డి శ్రీనివాసరావుగారు, పి. యె. (ప్రధానాచార్యులు: ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వవిద్యాలయం)

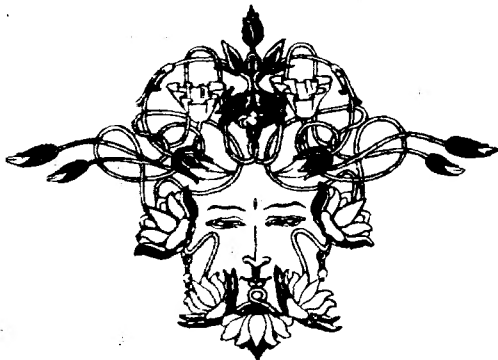
ప్రాచీనకాలములో రోము పట్టణము మొక కారణమున లభించినది. ఏడు గాలు
 ఇట్టిదేశములో ననేకరాష్ట్రముల లని యొక తెగవారిలో నొక మహాకాయు
 మధ్య నొకవంతుని రాష్ట్రము. పూర్వ డగు యోధుని బరిమార్చి నానిమెడలో
 కాలములో నేదేశములోనైన ననుపట్టణరాష్ట్ర టార్కు అను నొకబంగారు కడియ ముండగా
 ములే యుండెడివి. అయినను మనము చెప్ప జూపుకనాటికి చుట్టుప్రక్కలనుండెడి రాష్ట్ర దానిని లాగుకొని తాను విజయచిహ్నముగా
 ములపై నీరోముపట్టణ రాష్ట్రము అధికారము కెప్పుడును ధరించెడువాడు. రెండవవీరుడు పల్లె
 నయటకు పొగింప నారంభించెను. అందు యను డెనియనుచును. ఏడు సంపూర్ణ సేనాధి
 పత్యము నహించకమునుపే తనయుద్ధకౌశల పత్యమునుచే కాన్సలును పట్టమినుండి
 పత్యమునుచే కాన్సలును పట్టమినుండి రక్షించియుండెను. ఇట్టి వీరపురుషులిద్దఱును
 తమసైన్యమును విమోచియను వర్వతప్రాంత మునకు కయ్యమునకై గొనిపోయిరి.

ఇక నాకాలపు రోమనులు మనవలెనే చచ్చిపోయినవారి సూక్ష్మశరీరములు పితృ
 లోకమునకు బోవనని నమ్ముదురు. వారిపితృ దేవతలు ‘దేయిమానిసు’లని పిలువబడుదురు.
 అనగా దేవతలకును మనుష్యులకును మధ్య రకమువారని వారి యుద్దేశముకావచ్చును.
 అయితే వారి పితృలోకము ఉర్భవ్యలోకము గాక అధోలోకముగా పరిగణించబడుచుండె
 ను. ఆ అధోలోకము ఈవిమోచియను వర్వత ప్రాంతముననే యుండెనని వారియభిప్రాయము.
 ఏరిసేన విడిసిననమీషముననే యదియున్నదని వారియూహ. ఇంతేకాక ఆనాటిరాత్రియా

రోమను సేనాపతు లిద్దఱు. వారిని కాన్సలులని పిలుతురు. వారిద్దఱును మహావీరు లని పేరొందినవారు. అందులో నొకనిపేరు టిటసు మూలీసు. వీరికి టార్క్వెటసు అను మారుపేరుకూడ గలదు. వీరి కీచిరుదునామ వారియూహ. ఇంతేకాక ఆనాటిరాత్రియా

శ్రీమం, కేవలం విద్యకళలు సమాసమునం తేనవచ్చును, వారితో లో ప్రమాదంకొనకాదు నేటికైనా కేవల కృత్యములయ్యెను. నట్టికేవలము యువరాజుని పాపములను నివార్చి, ప్రేమభాగ్యము యువరాజు కావలెనని మొనరించుచు నన్ని, కార్యకర్తలను విజయము గాంచునట్టిదియగును. కావుననే విద్య నాటించుచు కార్యమున కర్హులైన పిల్లలకు విద్యను విజయముగాను దే పర్యవేక్షించును. విద్యనాథులుగానికే ముందు గలుగవచ్చు. ఇట్లును మానవజీవితంలో గోపితకాలము నుండి విడిచిపెట్టు వీరి కృత్యములను కేవలం దిరిగి సమాగమమునకర్హముల చేసినవి. ఈవచనముల నన్ని కృత్యముల చేసినవారాక!"

కేవలము వచనముల కామోదించుచు, సోపాని దేవి యంత విద్యక నేవమరాండ్రలో పాఠ్యములను గల యోగ్యతలను చూపితీర్చుచు యిట్లు వాక్యములు:— "దైవమును మాదియ యిచ్చునె నేవాకార్యముల నిర్వర్తించెను. ఈపర్యవేక్షణ కార్యముల పాపసారిక కష్టములను నుంచి యిచ్చుచు నుంచెదను. కొంతగా దేశమున, కోపండ్రి నెత్తినందు దేశముని వ్యవహరింప వచ్చును. అందులోను తెలుగువారి కోపండ్రి మనుమేము ఎక్కువనగును పాలననున్నాము. ఇట్లునుటచేత ఆంధ్రులు దుష్టములని నామలముగాదు. వారు భరతఖండమును జనకాలమేలిన రాజులసంతతివారు. ఉదారతా చిహ్నములు వారినుగులులం దిప్పటికిని గానవిచ్చుచున్నవి. మరసాంఘికాది విషయములందు వీరు ప్రస్తుతము మా దేశమున ముందగున వేయుచున్నాను.

"పాఠ్యతీ విద్యనాథులు, కేవలము కాలము ముందు కలహములను ప్రేమభాగ్యమున కొనసంపాదించు కేవలము ప్రేమభాగ్యమును పండి, వచనములను నొంది. యిప్పుడు విద్యను కృత్యములను నుద్ధరించుచున్నాడు. నాకుం దీనిని విజయముల విడిచిపెట్టిత్రము ప్రబంధముగాను విజయము నుద్ధరించుచున్నాను. దైవము కేవల కృత్యములను నొందించుచును".

నల్లనిరసము గట్టుచును నుంగురు తేనెచూపు కొకవంత యందమెనంగ, బుచ్చు ప్రసంగించె దేజులు విద్యనాథము, తన కొనగలబడి పండితకము నందన పూర్వకముగనందుకొని, సతీతిలముల నుంచెను. స్వదేశ వీరకవించి, రవ్యమున దేవులును పునలె నాకేవల నలంకరించిన పాఠ్యతి, సోపానికల వైవస్వత్తులను కమున తమ యభిమానపుత్తులని నుంచెనవచ్చెచి, ఆని చూలమున బోయినను సావనమునైన కొంతని చిన్నికేతు లతోనె మరల తనకు లభించిన కొకాల సఖయైన ముక్రి కయె తనకుం బాలననియెంచి, ఇప్పుడు తనకుం బానితో పికముగ నీయబడిన రకలయందునును పవిత్రమార్గము నకు ముఖిన బాలకుని చిన్నిప్రేమకేటెట్టి మధురపెట్టు కొనెను. తన పెడలోని పుష్పభావమున, ప్రేమయంగర మును జూచుకొని బాలకుడ: మరయును తల్లిదండ్రుల గూర్చుండెను.

సముద్రాల వెంకటరామచంద్రులు గారు

1. దిగాదు కల్పనాకథ, యిది క్రొత్తదిగాను ప్రకృతిమెల్లను పోయి కావదువరి! రోళ్లను రోకళ్లను కలపరాదనగిన ప్రాచుర్యాణమెనున్నా.
2. ఏకొరకు గట్ట మొనరించి నీదుపెట్టి, లేవరమభాగ్యములను గడించినాకొవ్రాయున్నార లిచట సువర్ణములను, చదువనీ రమ్ము త్రవ్వితీ సేదవుగాని.
3. పిమలగోదావరీవీధి విద్యానాథ కవి, నల్లురా కలంకారనమితి కవిసామనాథు డక్షరరూపమున మహా, శైవగాధల నెదచల్లునాడు వోస్థిల్ల కొలది నాంధ్రులకెల్ల హరికథా, మృతము పోతన సమర్పించునాడు ఆంధ్రరాజస్య శౌర్యప్రతాపాగ్నులు, విమలకావనముల నేల్పురామ మహితకాకతీయాంధ్రసామ్రాజ్యలక్ష్మీ, విధనగీతల జగ మాలసించునాడు పాలుగొనలేని సావము వాపికోనెదు, జీర్ణకేసము లైన దర్శింపగమ్ము.
4. తెనుగుబోటరుల వెచ్చనినెత్తుకేసులు, పొంగిపోజులికట్టి పుణ్యభూమి తెనుగుబాసకు తీరు తియ్యముల్లసరించి, చనువిచ్చిపెంచిన జన్మభూమి కలుతెలుగులగుగిరుల కాశ్రయం బిచ్చి, దిక్కుల కుపిన దివ్యభూమి కోరువారలకెల్ల కొంగుబంగారమై, గారవిచ్చిన యట్టి కర్మభూమి సారవము కట్టుకథలైన కమలవలసీ, కాలగర్భములోపల గలియుచున్న కాకతీయాంధ్రలక్ష్మీని గాంచకుండ, గన్నులుండియు గుడ్డివి గాకు మోయి.
5. ఆసేతుమగధదేశాంతర ముట్టుత, లూపు నాంధ్రకాక మూగెనిచట లల్లారుముద్దుగా నాంధ్రశిల్పకావ్యధస్యతికేసె సర్వమునిచట మనుమసిద్ధికయి తిక్కన రాజరాజేశ్వరునితోడ నలిపె మంతనము నిచట స్వస్థానసారవస్థానమున కాంధ్ర, శూరు లుత్తమగతు ల్గోరి రిచట ననుచు దత్తత్యజనము నోరారనెనక, మెచ్చగ వేళ్ళెరజూపి నర్జించుచుండ గన్ను లున్నందులకు వానిగాంచి పొగడ, నోచుకొనకున్న సేపు-ఆంధ్రుడవు కావు.

“మౌనమధ్యమందలి కానీనాడపట్టణమున దేవీయ
సభాసమావేశ సందర్భమున దేశసేవ చేయఁగోరి విశ్వనా

వారిసాక్షులను గాపావలయువా కైచ్చికభటులే. వీరి లోకద్రోహండుబాలులు. నక్కలువీసలయుననియు, చిత్రములు మాడవలయుననియు నొక్కొక్కభటులకు, తన కార్యభారము నర్హివానియైన వైది, పౌత్రులందును. ఈనాత్రము సందుకై వేచియుండు. వీరున కిది వుంది సమయము. కాని యిట్టి సమయమున విశ్వనాథుని మా కాక మనుబొడకట్టును. వేరున మిక్కిలము తమన్నను, పరిశ్రమమునకు మాత్ర పాయమునకు ఏయైచ్చిక భటు నికిని దీసిపాడు. అతని సహాయమున వెండ్రో తల్లులు దారిభక్తిపూరియన. తమజ్జిలను దిరిగి కలసికొని, వానికి దీనవడిది. ఏమటియిప్పు జవ్వనిమెలలోనినగ నంగ్రహించునాన యేవోరుని నిష్కృతయు విశ్వనాథుని కనులగప్పు తమందును. తిండుతలో: బారత్రమకొనిన నస్తువులు విశ్వనాథము సాహాయ్యమునలన వస్తుకు లభింపగా, జనులు సంతోషమున మిక్కిందుదురు. కావున నైచ్చిక భటులు, అనుభవమున విశ్వనాథము చేయుచుండు సంఘసేవాకార్యము గన్నులారచూచి, తమవాడు కాకున్నను తమవాడే యని, వానియెడ నత్యాదరబుద్ధివహించియుందురు.

సభజరిగిన దినములలో గాంధీగర రక్షకత్వమును దొరతనమునా ర్హిచ్చికభటు సమూహమునకే వదలిరి. కేయింబునట్లు వెంటలువేసికొని యైచ్చికభటులె యా ప్రదేశమునగాచి, మొత్తముమీద వెంతో జ్ఞాననియముగఁ దమ కృత్యములు నెఱవేర్చిరి.

మొదటిదినములలో నొకనాటి రాత్రి గాంధీగరము నిశ్చలముగ నుండెను. “సారాభూషారీ! గాంధీ మహారాజీ!” అను చొప్పుదారికేలు ఉద్యోగంల చాకు నుండి యారంభమై, యుదయమీద నగరమెల్లవల వ్యాపించుచుండెను. అప్పుడే యొకమూల కొద వినవచ్చెను. ‘సారాభూషారీ’ కేకలంత బిగ్గరగవేయుచును, ఈలలు వేయుచును భటు లిక్క బాగరూకత గలిగియుండిరి. వీరు చిలుక్కుననుననా, ఎనిసారని నలుదెసలనుండి ప్రక్కలు గురియుచుండును. ఉలులుండ, చోరు నొకనిబట్టుకొని యైచ్చికభటులు కొందఱు ఉద్యోగంల చాకువద్దకుఁ గొని వచ్చిరి. అచ్చటిమైదానమున బాతిక కొయ్య కొకదానికి వాని నంటగట్టిరి. వాని గుర్తింపుకు కంఠదీపమును దెచ్చి

భటులు ప్రేతేతులను చుట్టును కేరి. “ఒకసారి! కేక మిగా యివ్వండి!” యని యొకఁడొకఁగా, “నిన్న ముఠా! ని వస్త్రము వొంగలిందినవాఁడు కే!” యని కేటాండుకు పలికెను. నయస్సులున్న యిటు నృత్తికిమాత్రము నున్న యని కలుగుచును వానినిగుఱించి కప్పకొనసాగిరి. “అగడిచారము నిన్న సమయిందే వొంగ యిడు!” అని యొకఁడొకఁడు, “కే!” కేయి చిక్కినను దక్షిణమున వానిని నని మఱియొకఁడు వారిమీద నవర్యాదానం కేసిరి. చోరబాలుని వారికి మడిమిబొడిచుచును, దైత్రువుతోఁ గట్టుటకును ఆంధీంచిరి. సామ్యువాదాట్టుకొనిన వేటాకమునుజూచివుతువచ్చి, దొంగవాఁడులు పట్టి, చేతిదైత్రువుతో వాయుభుముమీదఁ గొట్టెను. ఆ దెబ్బలికినా, బాలవోరుడు: మొగము తిరిగేలంబడ వలసివడ! ఎవరికి వారొత్తిగ్లి యుండిరి. వచ్చిగెలుచునక చూచుచుండిరి!

అచోరబాలకుని రక్షించుటకై దైవ మందనా యనునట్లుగ, కనువ్రాల్చునంతలో నొకయువకుడు వచ్చి దైత్రునన కడ్డుపడెను. దైత్రువుదెబ్బ కాతని చేమమునఁ దెచ్చివచ్చిలేచెను! ఐన నతఁడేమియుఁ బుకకక, చోరుని శరీరమున నింకఁ బడవన్న దెబ్బలను దప్పించుటకై తన చేతులు వానిమెదముట్టును మెరిస్త చియుండెను. విశ్వశాలనుండి యంత దేశభక్తుడు: లేచివచ్చి, “మీరు చేయుచున్నది రాక్షసకృత్యము! ఇట్టి ప్రహరకృత్యమున కొడిగట్టువారా స్వరాజ్యభాగ్య మనుభవించుట కిష్టు! ఈ దొంగకుఁ జూపిన దౌర్జన్యమునకు మీరు ఉత్తరవాగులు. మామఁ డేమి జరుగునో!” యని గంభీర నాక్కులలో నాగ్రహగ్నివారిమీద నపుడు ప్రయోగింప మంపిరి, భార్యకృత్య మారాత్రి యందు జరిగిడిచే!

ఇట్లావోరుని కథయనా ప్ర మిచ్చినది విశ్వనాథము. దేశభక్తుని చేతియెగచే జను లెనిదారిని వారు వాగా పాపమా చోరబాలకుడు మహునాలనట్లు నేలఁగొనను. ఇది మమయని యొకరిట్లు భటులను లనినను, వారిమాటలకంపక, విశ్వనాథము వానిని దనమాఁపున నుంచి కొని తన విడిదలకుఁగొనిపొయెను. దీపపు వెలుంగన నా బాలకుని చేమము పరీక్షింపగా, చిన్న గాయములు, పెద్ద దెబ్బలు ననేకములు గానవచ్చెను. త్రాళ్లకట్టలమొత్తము

పెనుపులనుండియు నైయు ప్రవించుచుండెను. చాల్కాడు నైయు కత్తిలే: వాడు శోషిల్లుటచూచి, విశ్వనాథము వానిని మి నుంచుచుమీద బంబుకొనఁదెట్టివాని కపుడు భక్త్యా తమియును శస్త్రదైత్రుని మిండుకొనినెచ్చి వానినాములు కడి, మందు పట్టించెను.

తరువాత: బాలకునినడిచి విశ్వనాథము మిక్కిలములడిచి నుండెను. భయోక్తేకముచేతను, నిట్లుబట్టు తలలుబలవను, చోరబాలకునికి తీవ్రజ్వరము పోకెను. “నాయనా! కొంచెము లాభమునకై నీకింజుమనివేసి చేతులెప్పుకొంటివిగదా! నీకన్నతల్లి యిటు సుంపు నీకోస మెని కోకించునో! పరుషము లను నా చేతులలోబట్టి నీకోసమేకర్యము గలుగును! తండ్రీ! ఈ వందు త్రాగు. ఏమిదన- నీకు వచ్చిన భయము లేదు, నాయనా! నిన్ను కేకు గాపాడెదను. ఈనాడ కొంచె మునత్రాగిన మంచెమీద కైదుడు చేప్పచున్నాడు. రిసవట్టలోతిరిగి వెళుచునులే! కాల్గొంకొకసారి పట్టనా? గాయమువోలనే దిక్కి చెయివేసి నీకు నొప్పి కలిగించినాను, నాది మాయముపులే!” అని విశ్వనాథము కన్న తల్లిదై నాబాలకుని నుంచుచు కనిపెట్టుకొనియుపచారములు చేయుచుండెను.

రాత్రి రెండుజాములకు దేశభక్తుడు: అవనికి వచ్చి క్రొవటిరాత్రి గాయములు తగిన బాలునినడిచి చుట్టెట్లు కేరి, “దీనిని చూడవలెనని యీనాడ చనేక పర్యాయములనుకొంటి. కాని యిప్పటికి దీక్షింపదీ!” అని ప్రియనిమొంటివీడఁడ కేయివైచి, “అయ్యో! తీవ్ర జ్వరము వచ్చినదే! మండిచ్చినారా? మీకు సహాయము లేన! భోజనము చేశారా?” యని ప్రచ్చిప్రచ్చియడిగి ఆనియ విశ్వనాథము నిరాహార్యుడగుట తెలిసికొని, తానింకను భుజింపవచ్చును, విశ్వనాథము భోజనము చేసిన దిమ్మకనే తానెలుగుండి కదలెనని పట్టుపట్టి, విశ్వనాథముచే నన్ను దిశించెను.

౯. చెంగరము దొంగకుట
౧. మానగ నీముద్రకగని
మనమున సంతరించి మారుతములే! ని

మై నలుఁ బు తెంచితినిని
వానికి సర్వములు నీకు సమ్యుతి: కేయుకొ.
కొప్పకొంకొయియును.

విశ్వనాథ మిచ్చికబాలకుని చేమయందు విశ్వనాథయనుచుచును లుండెను. వానిని బుట్టగించుచునువేల మామమను, ప్రావృహించుచును, ఎట్టులో వారి కామధ మిచ్చించి, పర్యవేక్షములు నడచెను. విశ్వనాథము పరివర్తలతో బాషిష్ట వితుఁడైన యుపిన్న వారికి, కనుల కగ పడని తలదండ్రులు కల్లగాను, కాదుచుండె యారఁడె తల్లియఁ దండ్రయి ననుట సత్యముగాను జూడెను. ఆ బాలకుని కంటి కిప్పుడు విశ్వనాథ మొక నీమేమము గాన రాకుండెనా, అతడు విప్రాతం విహీనుడగును. విశ్వనాథమే వారికి ప్రాణము. వాని చిలునగక బాలునికి స్వర్గము; వానికోపమే భూరకృతవము.

విశ్వనాథబాలకుని గొంతెన్నాథ్యము: తిననను ఇంకను బలహీనముగాఁ నేయుండెను. ఒకఁడొ విశ్వనాథమును వాడు “నాన్నా!” యని చేరఁడిచి, ఆయన చేతిని దన చిన్ని చేతులతోఁ దాడి, తనబట్టులో దాచి యుంచిన యొకయుంగరమునదీసి, వానిచిటికెనవ్రేలి కది పెట్టెను. దీని కాశ్చర్యమంది విశ్వనాథము, “ఈయుంగర మెక్కడికి? ఈదొంగసామ్యు నాకెందునకు?” అనిదానిని దీసివేయఁగా, బాలకుడు కంటునీరుపెట్టుకొని, విశ్వనాథ మియుంగరము పెట్టుకొనినఁగాని తానేదెచ్చ మాననని చెప్పివేచెను! బాలకుని యారోగ్య ప్రాప్తియ ప్రధానముగఁ జూచుకొనుచున్న విశ్వనాథ మపుడు “సతే!” యని చెప్పి, అది పరిశీలించిచూచెను.

అది తాఁ బూర్వమెప్పుడో చూచినదానివలె దోచి విశ్వనాథమింకను శ్రద్ధతోఁ దానిని బరీక్షింపఁగా, పూర్వము తాను చెన్న పురియందుండు కాలములో, ఒకనాడు మిత్రులతో వీకనీ దుకామమువద్దగతుఁబోయి, సన్నకెంపుల వీక్షింతో నక్షరములు బంగరుంగరమునఁ గూర్చు బడుట వీక్షించి, తనభార్యయగు పాగ్యతికే రట్లు మిద్రులుంగరమునఁ గెంపులతోఁ కేయిండుట వానిస్ఫురణకు నచ్చెను. ఉంగరము మీద “పూర్వతి” యనుపేరు ఆనాడుఁ గెంపులతోఁ గూర్చబడినది వాని కిప్పుడు గానఁబడెను. ఈయుంగరమింటికి రాగతమేమి? పూర్వతి యా

5 సం

అపాధమాసము]

పార్వతీయమతాపము

96

పాటు
గోళము
కునిగ
నందు
చివ
భగ
క్రి
నల
స్వ
ల
మ
న
5

అంత్రాసుగారిబోధన తత్త్వమునఁ గొన్నిచిత్రములు విశ్వనాథము కన్నులకుఁగన్పట్టెను. ఆయన, ఎట్టి పాపితో నైనను దేహిమిచేసి, వానిపాపములు గనుగొని, పాపితోఁ గడిపి పరితపించి, ప్రార్థించి, పాపభీజములను వాని కూర్మ మునకిఁ బెట్టివదిలి, నాని పోయెను. ఇది త్రాసములు వాటింపఁగల తపస్సుననున్నులు. వ్యక్తవస్థా భేదముల ననుసరించి మేలఁచువతో నాత్మకాంతి నొనఁబెట్టఁగల సుఖము-తపయందుఁగల యొకవిధమున మూర్ఖత్వప్రిప్రభావమున నితరులను బీడించి వ్యసనములు గ్రహించి, తుఁచికిన్న యొనరింపఁగల ప్రతిభానతులు-చికిత్సకు ముందు శాంతిక్రేమానుల తిరియిరముగఁ గల మహాత్ములు.

అత్యవస్థ గావించు రెండు ముస, పాపిదేహములకాఁగన చిత్తవేయవైద్యునిఁ గాక, వైద్యునియ్యై తల్లిదండ్రులు, కలసిగాఁ దేకి మిత్రులవలెను గానిపించి, ప్రేమమార్గము వెలఁతఁ పాపము గలుగఁజేయఁగల మహానిపుణులు. కావున విశ్వనాథము, అంత్రాసు మహానీయుని సహ వాస శుశ్రూషలవలన మనము కలఁకదేటి, వారివలన ఆత్మ పరిత్రేకును, ఆత్మభివృద్ధికిని వలయుసాధనములు గ్రోచి, వానిని దన యనుభవమున కలఱుచుకొనుచు, అంత్రాసుజే ప్రియజనకునిగను, మిత్రవర్ధనిగను, గురూత్వముని గను భావించి, వాని గుఱుల నుపాస భివృద్ధిములు గాంచుచుండెను.

అష్టాల్లంకారము చేసినను నలఁతి మిమచే భర్త పత్ని వివాహము యధర్మమని విశ్వనాథ మిపుడు గ్రహించి, శీలితమం దాయబలకుఁ దాను వృథాపరితాప మును గొందుట కెంతయు వగచెను. ఒకవేళ తనవిమర్శ యం దా లేన గ్రంగినచో, ఆయంపయశస్సును దన మహనే క్తిమహిమ నుఁడు నిర్దోషుడను. బంగల నంబోని యలఱకి పాలుచేసిన పాపము తానే మూటఁగట్టుకొనఁ బూనను. తనకోరికప్రకార మొకవేళ భార్య యసాధార ప్రజ్ఞా వైర్యములు పూని కార్యసాధనమున విజయమందినచో సామాన్యస్త్రీ నట్టి యనన్యధైర్యవతిగ మార్పఁగల తన కుతాగ్రబుద్ధి జనులసాగ నైల నందఁగలవని యతఁడు సంత పించెను. ఏదియోటులుండెనను, శీఘ్రమే స్వదేశమునకుఁ బోయి, తనవారికిఁ దాను గావించిన తోభమును తొల గించి, అంత్రాసు మహిమాతిశయమును బ్రాసాదించును.

చేసి, జనులను ధన్యులఁ జేయవలయునని విశ్వనాథుడు మనో శించెను. గురువు దీనికిసమ్మతించెను. త్వరితకాలములో న మార్గమధ్యముననున్న కాకినాడలోఁ గూడ దేనియమహా సభనుజూచి, మఱి యింటికఁబోవ విశ్వనాథము తలంచి యుండెను.

౮. విశ్వనాథము

“త్వత్సంక్షులభంగి భర్తృవత్సలము,
దీనులఁ గాఁజింతించువాఁకు.”

భాగవతము.

దేశీయమహాసభ కొన్ని నెలలులకుఁ గూడ నుండగా, విశ్వనాథము కాకినాడపురము చేరెను. అచట సభాస్థానమునకుఁ చేరుఁబడుదుండెను. పాకలు పంగష్టునాయక బడుదున్న వి. నీటి కొఱాయలు దీపపుస్తంభములు నమర్చి, బడుదున్నవి. ఒకప్రక్క- ఇంటిపాక గ్రులు గూర్చు దున్నారు. కేవలప్రక్క- సెనకులను నిలుమించు దున్నారు. సభ గెనములలో గాంధీనగమును గాంధీకొడు టక్టర్లుకథలు- చేర్చుకొనఁబడుదుండెను. ఈనన్నా హము నుఁరకమాచిపాపుటకు వచ్చువాఁడువైదువు, అమి తోత్సాహమున నాభిటనమూహమునఁ జేరుదున్నారు. లేచి, తిరుగుచుంటి పాపాత్ముని నుఁగచున్నారు.

సామనేర్చుకొనుదున్న వైదువుభంజులు, సామముందు సాగిపాపునున్న విశ్వనాథమును గండుమూఁడు సారలు పరికించి, అతఁడును ఒకటలోఁగొన మేలని తలం చుచువచ్చి వాని నాహ్వానించిరికాని, “నాకేనో యితర వ్యాపారమున్నదను మిమతో నాతఁడు రెనదారిని దాను బోవుచుండును. ఇతఁడట్లు చేయుటకుఁ గాగ వేమి! “దేశవీరభి. చేను వేలుచుదేయుండును. మున్నగుల సహకారము నేను వారిని నేనుగను... ప్రియమహా సమాజమునఁ గూడినతోడనే, సామాన్యముగ వ్యక్తి స్వతంత్రతలు నశించును... సమాశీర్జనమునను నలయు శక్తి స్వేచ్ఛలు తొలగిపోవును. బయటనుండినా శోకనో ద్యమునునకు నేను జీర్ణులాల నొసంగుచును!” అని విశ్వ నాథము మనమున నిశ్చయించుకొనెను.

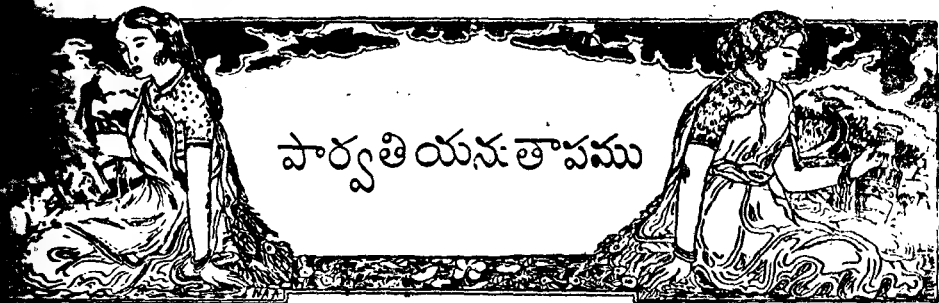
ప్రేక్షకులందఱు భోజనము గార్చుచున్న విడు
మును విడిచిపొవునాఁడు, తన తన భోజనమును భోజింప
చును.

అష్టాల్లంగునము చేసి
పత్నిని విహనాడుట యధర్మ
గ్రహించి, వీరితమం దాయబ
మును గొప్పించుట కెంతయు న
యం దాతము గ్రంగిననో, ఆం
నైచుకొన నరదు సిద్ధపడెను.
పాలుచేసిన పాపము తానే ము
తనకోర్కెప్రకార ముగనే భా
ధైర్యములు పూని కార్యసాధన
సామాన్యశ్రీ నట్టి యనన్యధైర్య
కుశాగ్రబుద్ధి జనులసాగ న్నల నం
పించెను. ఏదీయఁబులుండనను, శ్రీ
బోయి, తనవారికిం దాను గావించి
గించి, ఆం నీరాసు నునిమాతితెను

క్కులవా రీహను
నిగానెంచి పూజిం
కొకవిశేషము కల
బుఖము మనుష్యు
డి. ఈహనుమద్వి
సంజైన యానంద
తురట. మాధ్వ
య్యడు హనుమం

ములలో దిగ్విజ
యొనర్చి చివరకు
యం దుండియే
దావనము విజయ
గభద్రలో నొక
ట నీవ్యాసతీర్థలే
చార్యులయొక్క
మక నే యాప్రదేశ
దావనమని పేరు.
సయాత్రాస్థలము
గాయల యాసాన
మహారాష్ట్రము,
దేశముల కవుల
యొక్కయు చరి
ంను.

న. దీనిని వ్యాసరా
యొక్క సారాంశము
గ్రహించినది.

పార్వతీయనతాపము

రాయచం వేంకటశివుడు గారు

(సంపుటము ౨. సంచిక ౫ తరువాయి)

౨. శాంతినికేతనము

దమాన్మగుల నీ చగురుఁ గాఁగఁబు.

దాక్షిణ్యమునకు నీతండు చోటు.

—ఉత్తరంఁ మాయము.

అనాటిరాత్రి నేరడువలసలో భార్యచే నిర
పించి విశ్వనాథము, ఆగ్రహాను త్తచిత్తుడై గర్వము
నొంది తమగ తనభార్యను కలకాలమును సాంసా
రిక జండుకుండ జేయవలయు నని సంకల్పించెను.
చెట్టవట్టిన పాపమునకుఁ బ్రతీకారముగాఁ దానును
భార్యనును వెలియయ్యెనని ప్రతిపత్తెను. రైలు
యమును, తా నెక్కడకుఁ బోనున్నదియు విశ్వ
ముకుఁ దెలియదు. రెయిలుప్రయాణమునందునువాని
చక్కారాటము తగ్గకుండెను. ముఱునాటి యుద
వానిమనస్సు కొంతమే త్తపడెను. తా నేయిడు
వనను, తన యాగ్రహానలమున కబలయగుభార్య
నాహుతిచేయుట తగదని విశ్వనాథమునకుఁ
పార్వతీ యనతాపమునొంగి చక్కఁబడినచో దాం
తము తిరిగి తమకు లభింపఁగలదని యామెకు లేఖ
పంపింపఁబడినది. పరిపూర్ణ శాంతి నొందు కోరి
కనుబట్టి బోల్వారునందలి శాంతినికేతనము చేరెను.

మాత్రమమందలి వృక్ష రాజముల నీడలను విద్య
యములకు యుత్సాహమును గనిపెట్టెదను,
ధనపృథకులకును సామాన్యవిద్యాలయములందలి
లభదమారయుచును, విశ్వనాథము తన మనో
యందుకొనఁజూచెను. కాని, దుఃఖము వాని

మనఃక్షేత్రమున ప్రేళ్లుపాటియుండెను. సాధారణ చికి
త్సలనున సాధారణవ్యాధులు నివారితములు గావని యత
తెలుసు గనిపెట్టెను.

విశ్వనాథునికి గత్యంతరమేమి? గవీంద్రుడు గవీం
ద్రునివలెనే సతతము కవిత్య వియత్నముననే చరించు
చుండును—శిష్యులు నొజ్జలును నియు క కార్యములందే
రేయింబునకు గడపుచుండురు. విదేశీయులగు వారిచివులకుఁ
దన తెలుఁగుమాటలగులెనే, వారిహృదయములకుఁ దనమన
స్తాపము దుగ్గిహ్యమని విశ్వనాథము గనిపెట్టెను.

ఒకనాఁడు విశ్వనాథము మనఃకేళములచారినండి
తన్ను రక్షింపగలవా రీవిశ్వమున లేకుండుటకు వగచి, పెద్ద
సాలవృక్షమునీడన దీర్ఘ విచారముతోఁగూర్చుని యుం
డెను. వాని మనమునకపుడు ముల్లోకములు దిగ్గిరదిరుగు
నటులఁ గానిపించెను. తన కొండవీటిసీమ, బాల్యకాలపు
విద్యాపరిశ్రమము, మామగృహవైభవము, గర్వముతో
మిడిసిపడెడి గృహిణి, నెలలపాలయిన తలిదండ్రులు,
పాడువడిన పైరుపంటలు, సగముసాగిన యుత్తమోద్య
మములు,— ఇవియన్నియు వాని మనో శ్రోముఁగఁబడి
దాండవింపఁబడంగెను. ఇన్నికష్టముల కగ్గమైన తన
కెవరు శరణమా యని యాయువకుఁడు దైన్యము నొంది,
ముఖము వంచుకొనియుండెను. కన్నులనుండి బొప్పజల
ము బొటబొట రాలుచుండెను.

అపుడొక మనుజుఁడు ననుకనుండివచ్చి, వానిభుజ
ముమీఁదఁ జేయియిడి, “భాయీ! నీవిచారమునకుఁ గార
ణమేమి?” యని యడిగెను. అతఁడాయాశ్రమపరిచార
కులలో నొకఁడు. పాలిపాలయిన ముఖముతో చికిత్స
చేతఁబట్టి, అదటాచిత్రాక్షాముని వీడు చిమ్ముచుండు

